

Enigma Bibliotecii din Alexandria

Cândva cea mai mare bibliotecă din lume – conținând lucrări ale celor mai mari gânditori și scriitori ai Antichității, printre care Homer, Platon, Socrate și mulți alții -, Biblioteca din Alexandria a fost aparent distrusă de un incendiu uriaș, în urmă cu 2 000 de ani, iar lucrările pe care le adăpostea s-au pierdut. După distrugere, această minune a lumii antice a bătuit imaginația poezilor, istoricilor, călătorilor și învățaților, care au deplâns tragică pierdere pentru cunoaștere și literatură. Astăzi, ideea unei biblioteci universale situate într-un oraș celebrat drept centrul învățării lumii antice a ajuns la nivel de mit. Misterul a fost sporit de faptul că nicio rămășiță arhitecturală sau arheologică, ce ar putea fi atribuită în mod cert bibliotecii, nu a fost găsită, lucru surprinzător pentru o structură atât de renumită și de impunătoare. Lipsa dovezilor fizice i-a făcut pe unii să se întrebe dacă fabuloasa bibliotecă a existat cu adevărat așa cum și-o imaginau oamenii.

Cum a luat naștere orașul Alexandria?

Cămin al uriașului far Pharos, una dintre Cele Șapte Minuni ale lumii antice, portul mediteranean Alexandria a fost fondat de Alexandru cel Mare în anul 330 î.Hr. și, asemenea multor altor orașe, și-a luat numele de la fondatorul său. După moartea acestuia (323 î.Hr.), imperiul lui Alexandru a fost lăsat în mâna generalilor săi, Ptolemeu I Soter preluând Egiptul și transformând Alexandria în capitală a acestuia, în anul 320 î.Hr. Inițial mic sat pescăresc din Delta Nilului, Alexandria a devenit reședința conducătorilor ptolemeici ai Egiptului ajungând un mare centru intelectual și cultural. A fost poate cel mai mare oraș al lumii antice.

Fondarea Bibliotecii din Alexandria

Istoria fondării Bibliotecii din Alexandria este învăluită în mister. Se crede că, în jurul anului 295 î.Hr., învățatul și oratorul Demetrius din Phaler, un guvernator exilat din Atena, l-a convins pe Ptolemeu I Soter să înființeze aici o bibliotecă. Demetrius și-a imaginat o bibliotecă în care să fie găzduite copii ale tuturor cărților lumii, o instituție care să rivalizeze cu însăși Atena. În consecință, sub patronajul lui Ptolemeu I, Demetrius a organizat construcția Templului Muzelor sau Musaeum, din care derivă cuvântul muzeu. Această structură era un complex de venerație, având ca model Școala lui Aristotel din Atena, un centru pentru prelegeri filozofice și dezbateri intelectuale.

Templul Muzelor avea să fie prima parte a complexului bibliotecii din Alexandria și era situat pe terenul palatului regal, într-o zonă cunoscută drept Brucheion sau cartierul regal, în districtul grecesc nord-estic al orașului. Muzeul era un centru de cult, cu altare pentru fiecare dintre cele nouă muze, dar funcționa și ca loc de studiu, având spații de lectură, laboratoare, observatoare, grădini botanice, o grădină zoologică, încăperi de locuit și săli de masă, pe lângă biblioteca propriu-zisă. Un preot ales de Ptolemeu I era administratorul muzeului; exista și un bibliotecar care se ocupa de colecția de manuscrise.

La un moment dat, în timpul domniei sale (din 282 până în 246 î.Hr.), Ptolemeu al II-lea Philadelphus, fiul lui Ptolemeu I Soter, a înființat Biblioteca Regală, care avea să se adauge Templului Muzelor, ridicat de tatăl său. Nu este limpede dacă Biblioteca Regală, care avea să devină principala bibliotecă de manuscrise, a fost o clădire separată, situată lângă muzeu, sau dacă era o extensie a clădirii inițiale. Totuși, în general se consideră că Biblioteca Regală era o parte a Templului Muzelor.

Biblioteca universală începe să prindă contur

Se pare că în timpul domniei lui Ptolemeu al II-lea a început să prindă contur ideea bibliotecii universale. De asemenea, se pare că peste 100 de învățați au fost găzduiți în muzeu, sarcina lor fiind aceea de a face cercetări științifice, a ține prelegeri, a publica, a traduce, a copia și a colecționa nu doar manuscrisele originale ale autorilor greci (printre care se afla, aparent, colecția privată a lui Aristotel), dar și traduceri ale lucrărilor din Egipt, Siria, Persia, precum și texte budiste și scripturi ebraice.

Jumătate de milion de papirusuri

Se spune că setea de cunoaștere a lui Ptolemeu al III-lea era atât de mare, încât a decretat ca toate vasele care ancorau în port să predea autorităților manuscrisele pe care le aveau. Scribii autorizați făceau copii și le înmânau proprietarilor, manuscrisele originale fiind păstrate în bibliotecă. S-a vehiculat ideea că, la un moment dat, numărul de documente ajunsese la o jumătate de milion, deși nu este clar dacă cifra se referă la cărți sau la papirusuri. Totuși, dat fiind faptul că era nevoie de multe papirusuri pentru a alcătui o carte, este mai probabil că se făcea referire la numărul de papirusuri. Totuși, unii învățați consideră că până și 500 000 de papirusuri reprezintă un număr prea mare, deoarece construcția unei clădiri care să aibă atâta spațiu de depozitare ar necesita o muncă uriașă – chiar dacă nu ar fi ceva imposibil.

Cu toate acestea, în timpul domniei lui Ptolemeu al II-lea, colecția Bibliotecii Regale a devenit atât de vastă, încât a fost creată o bibliotecă adiacentă. Aceasta era situată în incinta templului lui Serapis, în districtul egiptean Rhakotis, în partea sud-estică a orașului. În perioada în care scriitorul grec Callimachus (cea 305 î.Hr. – cea 240 î.Hr.) a fost director al bibliotecii, clădirea adiacentă conținea 42 800 de papirusuri, toate fiind copii ale lucrărilor din biblioteca principală.

A avut loc un incendiu la bibliotecă?

Presupusa distrugere a Bibliotecii din Alexandria în urma unui incendiu, odată cu care s-au pierdut și majoritatea lucrărilor complete ale literaturii antice, a reprezentat un subiect de vii dispute de-a lungul secolelor. Ce s-a întâmplat de fapt cu acest uimitor depozit al cunoașterii antice și cine este răspunzător de incendiere ? Primul lucru care trebuie menționat este următorul: e posibil ca „cea mai mare catastrofă a lumii antice” să nu fi avut niciodată loc sau să nu fi avut o asemenea amploare. Cu toate acestea, biblioteca a dispărut practic fără urmă, așa că trebuie să fi avut loc un dezastru.

Cel mai popular suspect în acest caz este Iulius Cezar. Se spune că, în timpul ocupației de către Cezar a orașului Alexandria, în anul 48 î.Hr., acesta a intrat în

palatul regal, care era înconjurat de flota egipteană din port. Pentru propria siguranță, și-a pus oamenii să dea foc vaselor egiptene, numai că incendiul a scăpat de sub control și s-a răspândit în zona urbană de lângă port, care conținea depozite, magazine și arsenale. După moartea lui Cezar, toți au crezut că el a distrus biblioteca.

În anul 1989 guvernul egiptean a făcut publică organizarea unui concurs de arhitectură pentru proiectarea și executarea unei noi și vaste biblioteci din Alexandria. Proiectul a fost extrem de ambițios, pentru un oraș precum Alexandria Egiptului, care, cu două mii de ani în urmă, era capitala culturală a întregii lumi. La concurs și-au prezentat proiectele aproximativ 650 de arhitecți, iar firma câștigătoare a fost „SnØhetta“, o mică firmă de construcții din Norvegia, care nu avusese până atunci nici un rezultat remarcabil și construisese doar câteva clădiri de dimensiuni mari.

